

Vammaisten henkilöiden
oikeuksien neuvottelukunta

LAUSUNTO

14.1.2019

Opetus- ja kulttuuriministeriö
kirjaamo@minedu.fi

Viite: OKM/60/010/2018

Asia: Luonnos opetus- ja kulttuuriministeriön asetukseksi opiskelijaksi ottamisen perusteista ammatillisessa perustutkintokoulutuksessa annetun opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksen muuttamisesta

Vammaisten henkilöiden oikeuksien neuvottelukunta (VANE) kiittää mahdollisuudesta lausua luonnoksesta. VANE lausuu hallituksen esityksestä ensisijassa YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksien yleissopimuksen näkökulmasta.

Yleistä

Suomi on ratifioinut YK:n vammaissopimuksen 2016 ja sopimus on siten osa velvoittavaa lainsäädäntöämme ja sitoo Suomea valtiona. Tässä yhteydessä VANE haluaa kiinnittää erityistä huomiota sopimuksen artiklaan 24 Koulutus ja artiklan 2 Määritelmät mukaiseen kohtuullisten mukautusten määritelmään. Artiklassa 24 todetaan mm.: ”5. Sopimuspuolet varmistavat, että vammaisille henkilöille annetaan syrjimättä ja yhdenvertaisesti muiden kanssa mahdollisuus yleiseen kolmannen asteen koulutukseen, ammattikoulutukseen, aikuis-koulutukseen ja elinikäiseen oppimiseen. Tätä varten sopimuspuolet varmistavat, että vammaisia henkilöitä varten tehdään kohtuulliset mukautukset.”

Kohtuullisista mukautuksista sopimus toteaa: ”kohtuullinen mukauttaminen” tarkoittaa tarvittaessa yksittäistapauksessa toteutettavia tarpeellisia ja asianmukaisia muutoksia ja järjestelyjä, joilla ei aiheuteta suhteetonta tai kohtuutonta rasitetta ja joilla varmistetaan vammaisten henkilöiden mahdollisuus nauttia tai käyttää kaikkia ihmisoikeuksia ja perusvapauksia yhdenvertaisesti muiden kanssa”.

Kohtuullisten mukautusten epääminen on YK:n vammaissopimuksen ja yhdenvertaisuuslain mukaan yksi syrjinnän muoto.

Yksityiskohtaisia huomioita

Asetuksen peruseriaate, ettei hakijan terveydentila tai toimintakyky saa olla esteenä opiskelijaksi ottamiselle noudattaa YK:n vammaissopimuksen periaatteita. VANE:lla ei ole myöskään huomautettavaa siihen, että hakija voidaan

jättää valitsematta, jos hän on saanut pääsy- tai soveltuvuuskokeessa 0 pistettä, kunhan pääsy- tai soveltuvuuskoe on ollut vammaiselle hakijalle aidosti esteetön ja saavutettava. VANE pitää kannatettavana, että hakijan kanssa yhdessä selvitetään hänelle mahdollisia tutkintoja, jos hakija todetaan pääsy- tai soveltuvuuskokeessa alalle soveltumattomaksi ja hakijalla tulee olla oikeus myös ohjaukseen ja neuvontaan. Mutta VANE haluaa korostaa, että **päätöstä ennen olisi ehdottomasti aina selvitettävä nimenomaan vammaisille ihmisille tarkoitetut kohtuulliset mukautukset - millainen opiskelijan toimintakyky on kun kohtuulliset mukautukset ja tuki on toteutettu?**

Esityksen perusteella on edelleen epäselvää, miten vammaisten henkilöiden oikeus kohtuullisiin mukautuksiin käytännössä nivotaan opiskelijavalintaprosessiin. Onko vammaisuus kohtuullisten mukautusten jälkeen enää esteenä opiskelulle ja työnteolle? VANE katsoo myös, että olisi ehdottoman tärkeää, että muistiossa viitattaisiin voimassa olevaan yhdenvertaisuuslainsäädäntöömme, jossa YK-sopimuksen mukaisista kohtuullisista mukautuksista on säädetty. Yhdenvertaisuuslain 15 §:ssä säädetään kohtuullisista mukautuksista vammaisten ihmisten yhdenvertaisuuden toteuttamiseksi ja yhtenä velvoitettuna toimijana on mainittu koulutuksen järjestäjät.

VANE haluaakin kiinnittää huomiota siihen, että asetuksen muistiotekstissä mainitaan käsitepari kohtuulliset toimet, ei siis YK-sopimuksen ja yhdenvertaisuuslain mukaiset **kohtuulliset mukautukset**. On tietysti huomionarvoista, että kohtuulliset mukautukset koskevat vain vammaisia henkilöitä, ja poikkeusjärjestelyjä tarvitsevien joukossa on myös muita opiskelijaksi hakevia, ja myös heillä tulee olla mahdollisuus saada tarvitsemansa tuki. Käsitepoikkeama voi kuitenkin aiheuttaa tulkintaepävarmuutta.

VANE ehdottaakin, että muistiotekstiä korjattaisiin tältä osin, esimerkiksi muotoon **kohtuulliset toimet ja mukautukset**. Näin varmistettaisiin, että mahdollisissa kohtuullisten mukautusten epäämistilanteissa yhdenvertaisuuslain mukainen syrjinnän vastainen oikeussuoja olisi vammaisten opiskelijoiden käytävissä.

VANE katsoo myös, ettei soveltumattomuuspäätös koskaan saisi perustua yksittäiseen lääkärinlausuntoon, vaan moniammatilliseen arvioon.

Huolestuttavana seikkana tehdyssä esityksessä VANE näkee mahdollisuuden opiskeijoiksi hakeutuvien ”**kierrättämiseen**”. Jos oppilaitos ei ole halukas ryhtymään tarvittaviin mukautuksiin, voi syntyä tilanteita, joissa kovin helposti todetaan opiskelija soveltumattomaksi ja mieluummin selvitetään mahdollisuuksia ohjata opiskeilija muualle.

VANE on myös huolissaan siitä, että SORA-säännökset ehkäisevät jo ennalta joidenkin vammaisten ihmisten hakeutumista näille aloille. Tärkeää olisikin kertoa vammaisille opiskelijoille jo hakuohjeissa oikeudesta kohtuullisiin mukautuksiin niin pääsy- tai soveltuvuuskokeiden kuin itse opiskelunkin osalta, ja

siitä, että ensisijassa pyritään miettimään esteiden poistamista yksilöllisen tuen avulla.

VAMMAISTEN HENKILÖIDEN OIKEUKSIEN NEUVOTTELUKUNTA

Eveliina Pöyhönen

Merja Heikkonen

puheenjohtaja

pääsihteeri